

KARAKTER DANNELSE

Filosofiske klassedialoger som karakterdannelse

Af Mølleskolen i Ry, Filosofipatroljen og Birgitte Elisabeth Schøler

Denne folder præsenterer fire undervisningsmaterialer til filosofiske klassedialoger om karakterdyder: indflydelsessfære, spørgsmåls-opfinder-maskine og nogle etiske dilemmaer, som understøtter gode filosofiske dialoger i klasserummet.

Spørgsmåls-opfinder-maskinen hjælper jer med at generere filosofiske spørgsmål i klassen. I trækker og sammensætter ord, som formulerer filosofiske spørgsmål.

I undervisningsforløbet om indflydelsessfære samtaler og forundres eleverne over, hvad de kan kontrollere, og hvad de ikke kan - og hvor deres indflydelse eller medindflydelse ligger.

De to sidste aktiviteter tager udgangspunkt i sociale etiske dilemmaer, hvor børnene quiz&bytter, reflekterer og opdager egne og andres normer og værdier.

Undervisningsmaterialerne er udviklet i et samarbejde mellem Mølleskolen i Ry, Filosofipatroljen, pædagog Birgitte Elisabeth Schøler, Center for Karakterdannelse samt Lærke Groth og Dorete Kallesøe fra VIA University College.

SPØRGSMÅLS-OPFINDER-MASKINEN

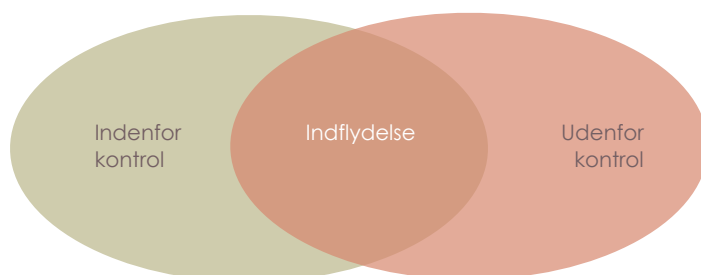
Filosofi betyder kærlighed til visdom. Ifølge den antikke filosof Sokrates kan vi som en jordemoder hjælpe hinanden til indsigt - særligt ved gode spørgsmål.

FOTO: I spørgsmåls-opfinder-maskinen trækker I ord og sammensætter filosofiske spørgsmål.

INDFLYDELSSESFÆRE

At forstå indflydelsessfære kan ifølge stoisk filosofi gøre dig fri i erkendelsen af forskellen på, hvad du kan kontrollere, og hvad du ikke kan - og hvor din indflydelse ligger.

FIGUR: I aktiviteten om indflydelsessfærer undersøger og filosoferer vi over kontrolsfære og indflydelsesområder.

Vejledning

Spørgsmåls-opfinder-maskinen

I denne aktivitet skal eleverne i grupper trække og/eller formulere spørgsmål ud fra de 10 karakterstyrker. Grupperne får 3 kategorier af ord 1 (verber), 2 (karakterstyrker) og 3 (tillægsord mm.). Når ordene bliver formuleret ind i en skabelon på en særlig måde, opstår der et spørgsmål. Skabelonen er følgende: Kan du 1 2? Er 2 3?

Trin 1 Print og klip

I skal starte med at printe siderne med ord. Klip alle ordene ud. Et ord én seddel.

Trin 2 Læg i poser eller kasser

Find tre poser eller tre små kasser. Fordel sedlerne i poserne eller kasserne. Så alle V-ord ligger i en pose/kasse, alle X-ord i en anden pose/kasse osv.

Trin 3 Træk, læs og samtal

Kombiner som følger og læs højt: "Kan du X Y?" - "Er Y Z?".

Træk fx et X-ord og et Y-ord og læs dem som: Kan du X Y? Hvis du trækker "Misbruge" fra X og "Nysgerrighed" fra Y, har I lige skabt det filosofiske spørgsmål: Kan du misbruge nysgerrighed?

"Undring er begyndelsen til visdom"

Sokrates (469–399 f.Kr.)

X	X - Købe	X - Tilintetgøre
	X - Se	X - Miste
	X - Skabe	X - Dyrke
	X - Begrunde	X - Misbruge
	X - Undgå	X - Opdage

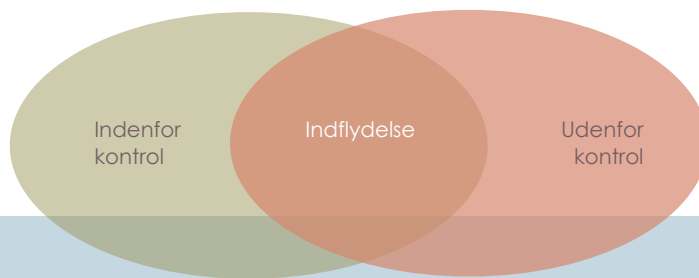
Y	Y - Selvkontrol	Y - Tillid
	Y - Viljestyrke	Y - Engagement
	Y - Empati	Y - Nysgerrighed
	Y - Vedholdenhed	Y - Ansvarlighed
	Y - Taknemmelighed	Y - Livsmod

Z	Z - Magtfuldt	Z - Unaturligt
	Z - Fællesskabende	Z - Naturligt
	Z - Altid godt	Z - Nødvendigt
	Z - Ægte	Z - Nyttigt
	Z - Smukt	Z - Fup

Tip: Spørgsmål ved hånden

Klip kortene med spørgsmålskombinationerne ud. Så har I dem lige ved hånden.

<p>SPØRGSMÅL "Kan du X Y?" "Er Y Z?"</p>	<p>SPØRGSMÅL "Kan du X Y?" "Er Y Z?"</p>
---	---

Indflydelsessfære

Trin 1 Print og klip

I skal starte med at printe og laminere siderne med spørgsmål. Klip alle spørgsmålene ud. Et spørgsmål én seddel. Læg sedlerne i nogle poser eller kasser (antal alt efter behov).

Trin 2 Røde og grønne transparente og kopper

Anskaf røde og grønne transparente som kan bruges til at introducere de tre sfærer (indenfor, udenfor og indflydelse).

Trin 3 Introduktion, illustrer og øvelser

Introducer begrebet kontrol, fx med boldlegen (se nedenstående). Introducer og illustrer sfærerne med den grønne og røde transparent. Sæt gang i elevarbejde.

"Giv mig sindsro til at acceptere de ting, jeg ikke kan ændre, mod til at ændre de ting jeg kan, og visdom til at se forskellen."

Reinhold Niebuhr (1892-1971)

Introduktion

Begrebet "kontrol" gøres tydelig for børnene fx ved brug af en bold.

- Når bolden er i hånden, og der er opmærksomhed på bolden, er den i min kontrol.
- Når jeg kaster bolden, er den ikke længere i min kontrol - men jeg kan påvirke dens fart og retning, inden den forlader min kontrol - og måske også påvirke boldens fart og retning efter mit kast ved at intervenere. Dette kunne være at ramme den med en anden bold, at puste (hvis det er en bortsportsbold) eller sparke igen (hvis det er en fodbold).
- Præsenter grafikken, hvor de to sfærer ikke rører ved hinanden og hvor der står hhv indenfor og udenfor.

Børnene deles herefter i grupper af 3-5, hver gruppe får et sæt spørgsmålskort samt en grøn og rød transparent

Først får børnene valget "Indenfor kontrol" og "Udenfor kontrol" og skal sortere spørgsmålene på henholdsvis den røde og grønne transparent. Det tydeliggøres, at opgaven ikke handler om at blive enige, men om at dele, hvorfor de for dem selv vælger indenfor eller udenfor kontrol.

Herefter beskrives det, at der er et nyt "fællesfelt": indflydelse - når transparente lægges halvt oven på hinanden.

Børnene skal gennemgå alle udsagn igen og denne gang tage stilling til om nogle af udsagnene skal flyttes til det nye "fælles felt" - Indflydelse. De resterende kort lægges på den grønne = Indenfor kontrol eller den røde = Udenfor kontrol.

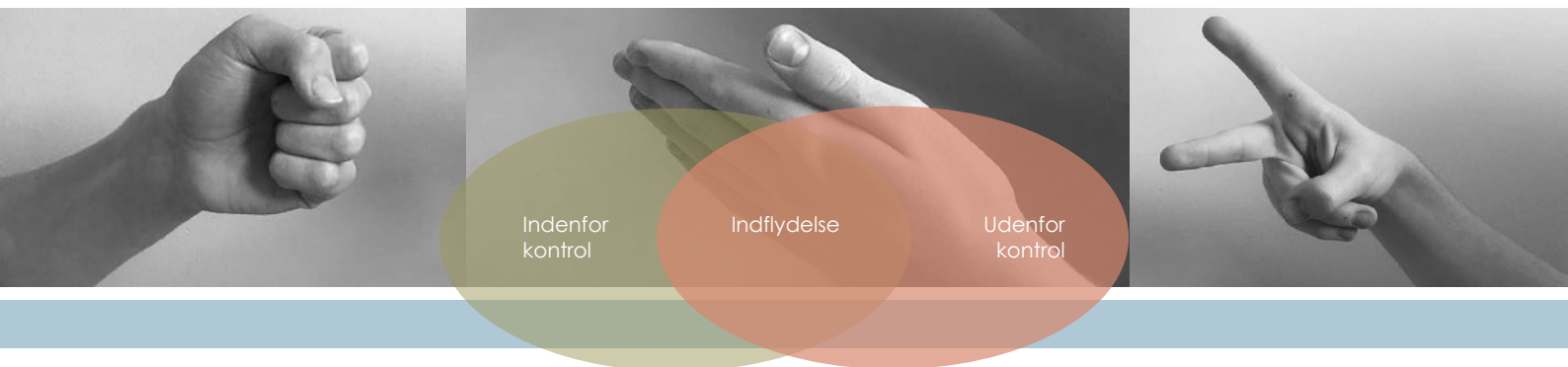
Afslutningsvis bliver børnene opfordret til i plenum at dele oplevelser og refleksioner: Hvad blev I overraskede over? Hvordan var det at opdage, hvad der er indenfor og udenfor ens kontrol? Hvilke konkrete handlemuligheder har I indenfor jeres kontrol? Hvordan kan I takle noget udenfor jeres kontrol?

At erkende og kende forskel

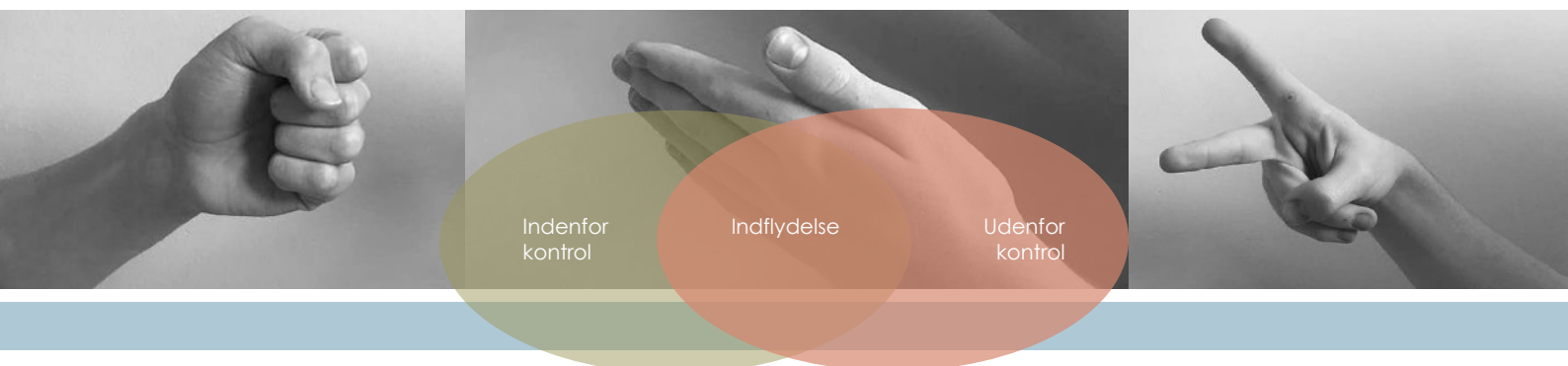
At forstå kontrolsfære kan ifølge stoisk filosofi gøre dig fri, som en vigtig erkendelse af forskellen på, hvad du kan kontrollere, og hvad du ikke kan - og hvor din indflydelse ligger.

Erfaringer fra filosofiske klassesdialoger viser, at elevernes bevidsthed om, at de stadig har indflydelse på og kan påvirke de forhold, de ikke har i kontrol, kan bidrage til følelsen af frihed og handlekraft - særligt, hvis man savner oplevelsen af handlekraft i sit liv.

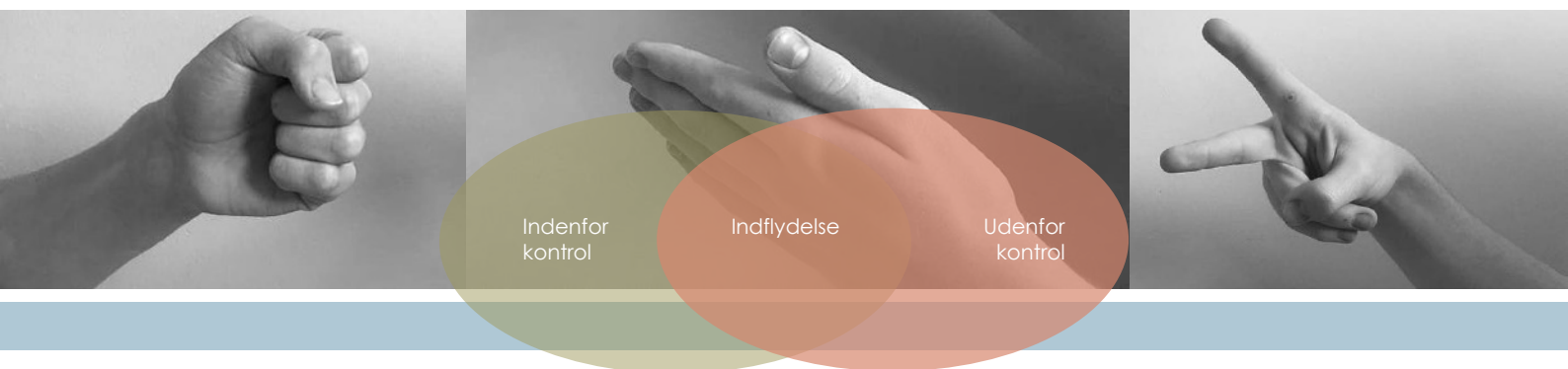
Er det indenfor eller udenfor min kontrol - om det er rart at være i klassen?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - om det er sjovt at gå i skole?
Er det indenfor eller udenfor min kontrol - om mine kammerater er sure på mig?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - om jeg er sur på mine kammerater?
... Find selv på refleksionsspørgsmål, som taler ind i jeres kontekst, kultur og klasse.	... Find selv på refleksionsspørgsmål, som taler ind i jeres kontekst, kultur og klasse.

Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvordan jeg behandler andre?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - om jeg er udhvilet om morgenen?
Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvordan andre behandler mig?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvornår jeg går i seng?
Er det indenfor eller udenfor min kontrol - om jeg er god til noget, fx at tegne eller fodbold?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvordan jeg løser skoleopgaver?
Er det indenfor eller udenfor min kontrol - om jeg har en god dag?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvad jeg laver i skolen?

Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvilke ord jeg bruger?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvilket kæledyr jeg har?
Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvad jeg spiser til aftensmad?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvordan mit værelse er indrettet?
Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvad jeg har på af tøj?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvad andre tænker om mig?
Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvor jeg bor?	Er det indenfor eller udenfor min kontrol - hvad jeg tænker om andre?

Vejledning

Etiske dilemmaer

Aktivitet 1: Begrundet enten-eller

Trin 1 Print og klip

I skal starte med at printe siderne med spørgsmål og ord. Klip alle spørgsmålene og ordene ud.

Trin 2 Læg i poser eller kasser

Find to poser eller to små kasser. Fordel sedlerne i poserne eller kasserne. Så alle A-ord ligger i en pose/kasse, alle B-ord i en anden pose/kasse osv.

Trin 3 Træk, læs og samtal

Hvis I trækker "Penge" fra A og "et familiemedlem" fra B, har I lige skabt det filosofiske spørgsmål: Skal man altid være høflig og modtage penge fra et familiemedlem?

"Dyd er den gyldne middelvej mellem to laster, den ene af overskud og den anden af mangel."

Aristoteles (384–322 f.Kr.)

Introduktion

Start med at tage et dilemma på klassen, så børnene er trygge i, hvad det går ud på.

Herefter forslag til facilitering:

1. "Quiz og byt", hvor børnene går rundt mellem hinanden, med hver deres dilemma (et A + B kort).

Instruksen er: Find et partner, svar og lyt til partnerens svar.

Instruer børnene i altid at begrunde deres Ja/Nej-svar, og efter samtalen skal de bytte et eller to kort med deres partner og finde en ny partner.

2. Børnene taler sammen i grupper af 3-4 børn. Der trækkes et spørgsmål enten for hver gruppe eller for hele klassen. Afhængig af tid, træk flere spørgsmål eller saml op i plenum.

Spørgsmål: Skal man (altid) være høflig og modtage A fra B? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Spørgsmål: Kan man (med venlighed) sige nej, når B vil give A? Hvorfor? Hvordan?

A	A - En legeaftale	A - Penge	A - Tøj
	A - Et kram	A - Hjælp	A - En gave
	A - Mad	A - Skæld ud	A - _____

B	B - Et familiemedlem	B - En af et andet køn	X - En kone/mand
	B - En Kriminel	B - En man ikke kender	B - En lærer
	B - En hjemløs	B - En fremmed	B - En bedstemor

Etiske dilemmaer

Aktivitet 2: Prioritering af mulige svar

Livsduelig er blandt andet den kunst at vurdere, hvad der er rigtigt at gøre ud fra personer, situationer og relationer. Dyden "mod" skal fx balanceres mellem overmod og fejhed.

Vejledning

Print (og laminér) kortene herunder og klip dem ud. Der kan være behov for flere sæt. Fordel eleverne i grupper af 3-5. Gennemgå et dilemma i plenum, og prioriter i fællesskab. Lad børnene lave en prioriterings-rækkefølge efter hvad der er mest ok. Skriv tallene 1-5 i de grå felter.

Jeg kan stole 100% på ... ?
Min bedste ven
En kammerat
Min bedste vens ven
En ny i klassen
Alle voksne på skolen

Det er ok at drille ... ?
En man ikke kender
En man ikke kan lide
En der ikke er og gør som mig
En kammerat
En ven

Jeg vil give min plads i toget for ... ?
En gammel mand eller dame
En voksen
En der er handicappet
Et barn fra 0. klasse
En der er grov og siger at jeg skal skride

Jeg vil samle op når ... ?
Jeg ser en fremmed tabe noget
Jeg ser affald ligge på legepladsen
Jeg ser affald ligge i naturen
En kammerat taber noget
Der ligger tøj og sko midt på gangen

Hvis jeg var til middag hos kongen ...

Vil jeg råbe og snakke højt

Skynde mig ind og få den bedste plads

Sige nej tak til noget jeg ikke kan lide

Fortælle sjove vitser

Sige til ham at han er en god konge

I min familie er det vigtigt for mig ...

Vi spiser måltider sammen

Jeg har mit eget værelse

At hjælpe til med praktiske ting

At vi gør ting sammen

At vi må gøre hvad vi vil

Jeg synes, det er en dårlig kammerat når ...

Jeg ikke får min vilje

En kammerat siger noget grimt om mig

Jeg ikke bliver spurgt om jeg vil være

En kammerat er sur på mig uden grund

Siger noget jeg synes er mærkeligt

Jeg synes det ALTID er ok at ...

Bande

Larme

Ikke at være den bedste eller at vinde

Gøre som jeg har lyst til

Tænke mere på mig selv end andre

Filosofiske klassedialoger som karakterdannelse

Denne folder præsenterer fire undervisningsmaterialer til filosofiske klassedialoger om karakterdyder: indflydelsessfære, spørgsmåls-opfinder-maskine og nogle etiske dilemmaer, som understøtter gode filosofiske dialoger i klasserummet.

I filosofiske klassedialoger bliver eleverne udfordret gennem dilemmafyldte spørgsmål. De filosofiske spørgsmål får dem til at tænke ud af boksen og erkende, at virkeligheden ikke altid er sort/hvid, og de andre også nogle gange har ret.

De filosofiske aktiviteter sætter gang i elevernes samtaler, hvor de øver sig i at lytte og tale og skifte perspektiv. Gennem samtaler og aktiviteter understøttes elevernes fællesskab, og de lærer at samarbejde om vanskelige spørgsmål.

Læreren/pædagogen har rollen som facilitator af børnenes samtaler, og skal derfor så vidt muligt holde sin egen mening tilbage og give plads for elevernes stemmer.

Aktiviteterne i filosofiske klassedialoger tager udgangspunkt i filosofiske, åbne spørgsmål. Aktiviteterne er generelt elevstyrede, og lægger op til, at elever taler sammen i mindre grupper. Ofte er eller bliver de formuleret med muligheden for at svare Ja eller Nej, da det som udgangspunkt er enklere at tage stilling til et grammatisk lukket spørgsmål. Ja/nej følges naturligt af en opfordring til begrundelse (fordi).

Undervisningsmaterialerne er udviklet i et samarbejde mellem Mølleskolen i Ry, Filosofipatruljen, pædagog Birgitte Elisabeth Schøler, Center for Karakterdannelse samt Lærke Groth og Dorete Kallesøe fra VIA University College.

Gør tanke til handling
VIA University College

